

De SHAME-betoging doorgelicht

Een onderzoek naar de kenmerken, drijfveren en mobilisatiepatronen van de deelnemers aan de SHAME-betoging op 23 januari 2011

Jeroen Van Laer, Joris Verhulst, Stefaan Walgrave, Ruud Wouters

Onderzoeksgroep Media, Middenveld & Politiek (m²p)

www.m2p.be

Meer info en contact bij Prof. Stefaan Walgrave:

T: 0473 683 522

E: stefaan.walgrave@ua.ac.be

Enkele kernbevindingen in quotes

'De SHAME-betoging is, relatief gezien, zeker een uitzonderlijk grote betoging te noemen.' (p.4)

'De SHAME-betoging was zeker geen opvallende "jongeren"-betoging, maar qua leeftijd zeer divers.' (p.4)

'De vaakst genoemde reden om te betogen is een intense afkeer van de huidige politieke situatie, de manier waarop politici vandaag aan politiek doen, "manifester le ras-le-bol", maar ook van hoe het Belgische systeem en de politieke partijen vandaag functioneren: het electorale gewin dat primeert op het algemene belang, het gebrek aan professionalisme en staatsmanschap.' (p.6)

'De betogers schuiven de schuld niet zozeer in de schoenen van deze of gene politicus of bevolkingsgroep, maar zien de impasse als een collectieve verantwoordelijkheid van de huidige generatie politici.' (p.9)

Toch: 'Bijna één betogers op tien noemt een specifieke politicus als (mede) verantwoordelijke voor de huidige malaise. Vooral Bart De Wever is kop van jut, gevolgd door Elio Di Rupo en, toch wel verrassend, Alexander de Croo, wiens beslissing om de stekker uit de regering te trekken hem sterk aangewreven wordt.' (p. 8)

'Opvallend is wel dat vooral Vlamingen het Vlaams-nationalisme en Franstaligen het Waalse immobilisme hekelen, alsof betogers van beide taalgemeenschappen zich niet met vooroordelen over hun eigen taalgemeenschap willen laten samenvallen. Kortom: de betogers zeggen "niet in onze naam".' (p.9)

'Hoge politieke interesse, een bovengemiddeld vertrouwen in het Federale Parlement, en relatieve tevredenheid over de werking van de democratie maken dat de SHAME-betogers zeker geen antipolitieke betogers zijn. Het tegendeel is waar. Wat hen vooral dwarszit is de partijpolitiek, die, zoals gezegd, volgens hen voor een groot deel aan de basis ligt van het failliet van de regeringsonderhandelingen.' (p. 9)

'Geen enkele partij lijkt nu dus echt veel bij het ongenoegen van de SHAME betogers te zullen winnen.' (p.10)

'In het geval van de SHAME-betoging stemden de doelen van pers en organisatoren duidelijk overeen: de organisatoren kregen een platform om hun initiatief onder de aandacht te brengen, de pers kreeg met de betoging een nieuwe invalshoek om de aanslepende politieke crisis te verslaan. ... We kunnen gerust stellen dat de media-aandacht voor de SHAME-demonstratie zeer uitzonderlijk was.' (p.12)

'Het is duidelijk dat de verenigde mobilisatiekracht van oude en nieuwe media een cruciale rol hebben gespeeld in het opzetten en doen slagen van de betoging.' (p.12)

'Facebook gaf de organisatoren van de mars de mogelijkheid een vonk(je) te creëren; traditionele massa media waren de zuurstof die het vuur aanwakkerden.' (p.14)

Het betogingsonderzoek van m²p

De onderzoeksgroep m²p voert sinds meer dan tien jaar systematisch enquêtes uit op grote betogingen in België. Sinds een aantal jaren werkt m²p ook intensief samen met wetenschappers uit het buitenland die volgens eenzelfde methode en vragenlijst mensen bevragen op betogingen in hun eigen land. Zo krijgen we inzicht in wat er leeft op de straat, welke thema's welke mensen beroeren en waarom ze daarvoor de straat optrekken, en dit doorheen de tijd en binnen verschillende landen. We hechten groot belang aan de opvattingen en motivaties van betogers, omdat we van mening zijn dat protest een belangrijk democratisch middel is waarmee burgers tussen de verkiezingen hun stem kunnen laten horen aan beleidsmakers, media en publieke opinie. De stem van de straat is soms luid, soms zacht, maar altijd een politieke stem die aandacht verdient, omdat ze de mening van burgers verkondigt.

De methode van het betogingsonderzoek kort toegelicht

Betogingen zijn levende massa's, vaak woelig en ongestructureerd. M²p heeft een methode ontwikkeld om van deze ongeordende menigtes een steekproef te trekken die zoveel mogelijk representatief is voor de hele betoging. De selectie van de respondenten tijdens de betogingen wordt opgezet volgens een specifieke, beproefde methode die ervoor zorgt dat elke betoger evenveel 'kans' heeft om te worden geselecteerd voor bevraging (voor meer details over de methode zie www.m2p.be of www.protestsurvey.eu). Minstens even belangrijk als het nastreven van een maximale spreiding van vragenlijsten over de betoging is het feit dat de interviewers niet zelf mogen beslissen welke betoger ze juist benaderen. Door de scheiding van selectie en interview wordt eventuele selectiebias uitgeschakeld. Eerdere studies hebben immers duidelijk aangetoond dat interviewers de minder 'toegankelijk uitziende' betogers links laten liggen als ze zelf instaan voor de selectie.

Over alle betogingen is het aantal betogers dat weigert om mee te doen aan een korte face-to-face bevraging op één hand te tellen. Onze ervaring leert inderdaad dat de overgrote meerderheid van betogers bereid is om in een kort praatje een aantal vragen te beantwoorden. Minder mensen zijn bereid om ook thuis een langere vragenlijst in te vullen. Maar, door voor een aantal betogers de uitgebreide postenquête aan het face-to-face gedeelte te koppelen, weten we voor een aantal belangrijke variabelen welke soort personen hun vragenlijst terugsturen en welke niet. We kunnen dus de zogenaamde *responsvertekening* inschatten, en indien nodig corrigeren. Dat versterkt ons vertrouwen dat de resultaten die we hieronder voorstellen als een optimaal-representatieve steekproef van de populatie van de betoging kan worden beschouwd.

De SHAME-betoging

In de eerste weken van 2011 bundelen een aantal universiteitsstudenten hun krachten. Ze willen een initiatief op poten zetten om de aanslepende regeringsvorming aan te klagen. Wat begint als een wat ludieke Facebookactie belooft dankzij de aandacht in de nationale media al snel een groot evenement te worden. Waar aanvankelijk wordt gemikt op een opkomst van 2.000 betogers, trekken op 23 januari 2011 tussen de 35- en 40.000 Belgen naar Brussel om deel te nemen aan de SHAME betoging. De organisatoren nemen expliciet geen politieke standpunten in, noch over partijen en politici, noch over de zin of onzin van verdere federalisering. De oproep om ook de betoging apolitiek te houden wordt door de overgrote meerderheid opgevolgd. Redenen genoeg dus om te peilen naar wat de betogers op die 23ste januari dan juist heeft bewogen om naar Brussel te trekken.

De SHAME-betoging in perspectief

Betogen gaat om het aantonen (demonstreren) van ongenoegen of zorgen. Maar betogen gaat ook om het aantonen van de omvang van de groep dat dit ongenoegen of deze zorgen deelt. Een betoging is pas geslaagd als ze een groot aantal mensen op de been weet te brengen. De macht van het getal is de belangrijkste megafoon van het straatprotest, en bepaalt in belangrijke mate of de eisen of zorgen van de betogers doordringen tot wetstraten en medialanen. Was de SHAME-betoging een grote of eerder kleine betoging? Hoe verhoudt ze zich tot andere betogingen in de hoofdstad? Enkele cijfers.

Politiedata voor de periode 2001-2007 geven aan dat de gemiddelde betoging van meer dan duizend personen in Brussel een kleine achtduizend mensen op de been weet te brengen. De grootste betogingen in deze periode waren de Mars voor Joe op 23 april 2006, met 80.000, en de internationale betoging tegen de Eurotop in Laken op 13 december 2001 met bijna 90.000 betogers. Beide betogingen zijn echter uitschieters, en op deze twee na is er sinds het begin van het nieuwe decennium geen enkele andere betoging over nationale thema's die in de buurt komt van 40.000 deelnemers. *De SHAME-betoging is dus, relatief gezien, zeker een uitzonderlijk grote betoging te noemen.*

De SHAME-betogingsenquête

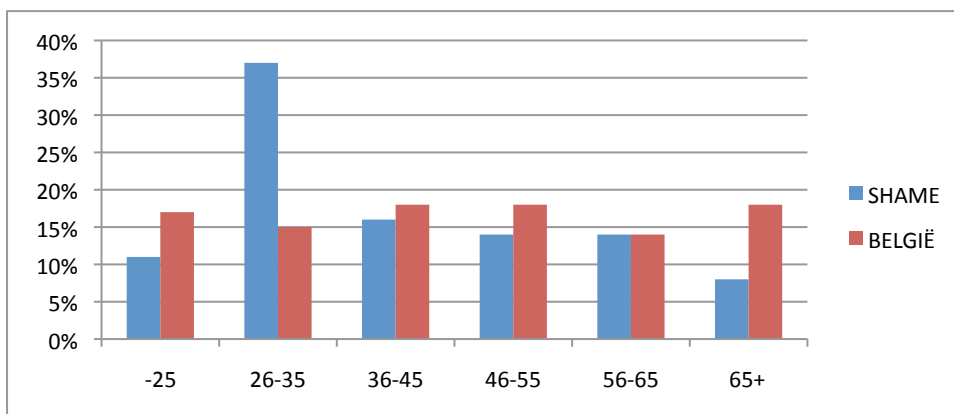
Op de SHAME-betoging werden 845 enquêteboekjes met een tweetalige vragenlijst uitgedeeld aan een random selectie van deelnemers. In totaal stuurden 349 betogers een geldig ingevulde enquête terug, wat neerkomt op een responspercentage van 41,3 percent. Van de betogers die een boekje werd aangeboden werd bij 133 van hen ook een kort mondeling interview afgenomen waarvan de resultaten ter plekke werden genoteerd. Om een inzicht te krijgen in de responsvertekening worden de resultaten van deze face-to-face-interviews vergeleken met die van de teruggestuurde postenquêtes. Zo kunnen we nagaan of degenen die hun enquêtes teruggestuurd hebben verschillen van zij die dat niet hebben gedaan. Uit deze analyse blijkt een lichte maar significante vertekening op het vlak van leeftijd: wat oudere mensen zijn meer geneigd om hun enquêtes terug te sturen dan de jongeren. Dit is een constante in ons onderzoek: oudere mensen werken makkelijker mee. Daarom hebben we de data herwogen naar de leeftijd van de face-to-face-geïnterviewden om representatief te zijn voor de ganse betoging.

Bij een betogingsgrootte van 37.500 deelnemers zijn de 346 enquêtes te interpreteren met een betrouwbaarheidsinterval van 95%, en een foutenmarge van 5,25%.

De SHAME-betogers: algemeen beschrijvend overzicht

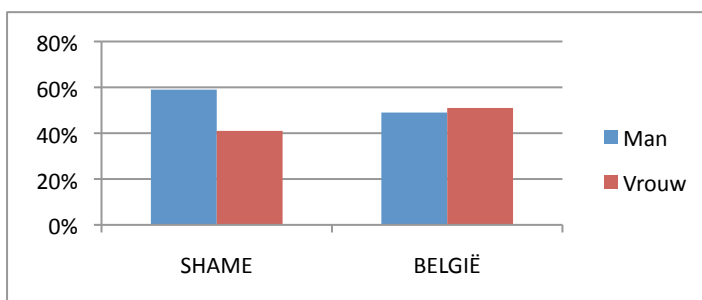
Om te beginnen, willen we een aantal algemene beschrijvende kenmerken meegeven over de SHAME-betoger. We vergelijken telkens met de algemene Belgische bevolking¹. Qua leeftijd zien we dat er op de SHAME-betoging een duidelijke oververtegenwoordiging is van mensen tussen 26 en 35 jaar oud. Oudere leeftijdscategorieën zijn ongeveer gelijk verdeeld. De SHAME-betoging was dus zeker geen opvallende “jongeren”-betoging, maar qua leeftijd zeer divers. In vergelijking met andere betogingen die we al eerder onderzochten is de SHAME-betoging qua leeftijd zelf heel erg heterogeen. Meestal recruterende betogingen uit een veel minder leeftijdsdiverse groep.

Figuur 1. Leeftijd betogers SHAME (n=349) en Belgische populatie (n=1760)

Mannen zijn op de SHAME-betoging iets sterker vertegenwoordigd in verhouding tot de algemene Belgische populatie (60 procent tegenover 50 procent).

Figuur 2. Man-vrouwverdeling betogers SHAME (n=349) en Belgische populatie (n=1760)

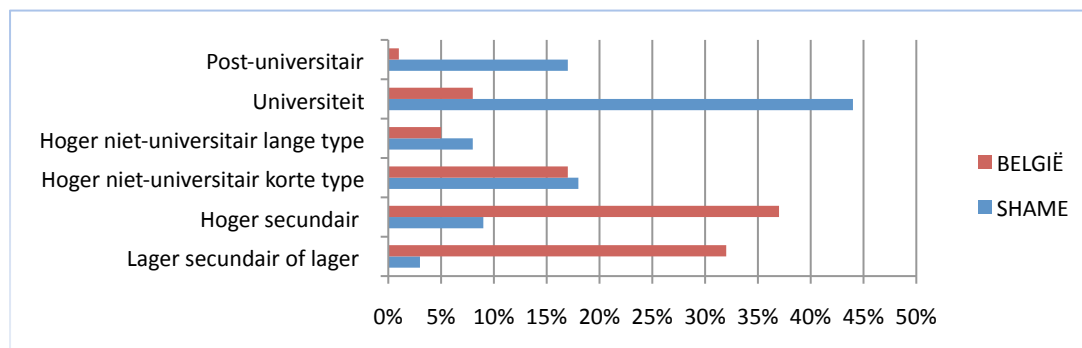

Als we naar opleidingsniveau kijken, stellen we wel een grote vertekening vast. De SHAME-betoging trok in de eerste plaats de hogeropgeleiden. In het algemeen zijn het vooral mensen die hoger opgeleid zijn die de straat op trekken (in ons volledige betogingsbestand zijn 60 procent van de betogers mensen die hogere studies hebben gevolgd). Opleidingsniveau en politieke participatie hangen altijd zeer sterk samen, dat is een internationale constante, en ook hier zijn Belgen die geen hogere studies volgden zwaar ondervertegenwoordigd. Ten opzichte van de Belgische populatie is er een verschil van 57

¹ Telkens aan de hand van data van de European Social Survey ingezameld in 2008-9. Zie www.europeansocialsurvey.org.

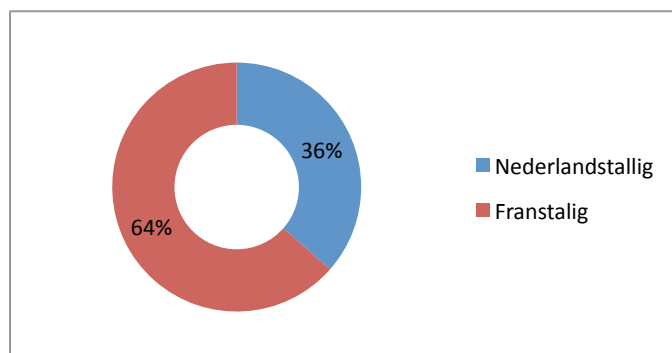
procent. Omgekeerd zijn de hoogopgeleiden, met een verschil van 52 procent, behoorlijk oververtegenwoordigd.

Figuur 3. Opleidingsniveau betogers SHAME (n=349) en Belgische populatie (n=1760)

Tot slot geven we nog het onderscheid tussen de betogers op basis van de taal waarin de enquête werd ingevuld (zie figuur 4). Hoewel niet helemaal sluitend (bijv. geen onderscheid tweetaligen), geeft dit toch grofweg het aandeel Nederlandstaligen en Franstaligen weer op de SHAME-betoging. Nederlandstaligen zijn voor goed 36 procent vertegenwoordigd, Franstaligen met 64 procent.

Figuur 4. Taal op basis van vragenlijst (n=349)

Genoeg van die kleuters! Wij willen staatsmannen!

Wat dreef zoveel mensen op 23 januari 2011 naar Brussel ondanks het doelbewust vermijden van een duidelijk eisenpakket door de initiatiefnemers? Om te polsen naar de motivatie van de deelnemers begonnen we de vragenlijst met de simpele open vraag "Kunt u aangeven waarom u aan deze betoging heeft meegedaan?". Betogers konden natuurlijk meerdere redenen aanhalen in hun antwoorden. Daarom overstijgt de som van alle percentages 100%. Slechts 9 personen gaven geen enkele reden op. Dit geeft opnieuw aan dat we met een gemotiveerd betogerspubliek te maken hebben. Ter vergelijking nemen we de deelnemers aan de Mars voor Eenheid. Dit was één van de grotere betogingen in 2007, toen bij de moeilijke onderhandelingen voor de vorige federale regering, met een gelijkaardige politieke boodschap als de SHAME betoging nu: stop het politieke, communautaire gekrakeel en maak werk van de échte problemen van de mensen. Deze

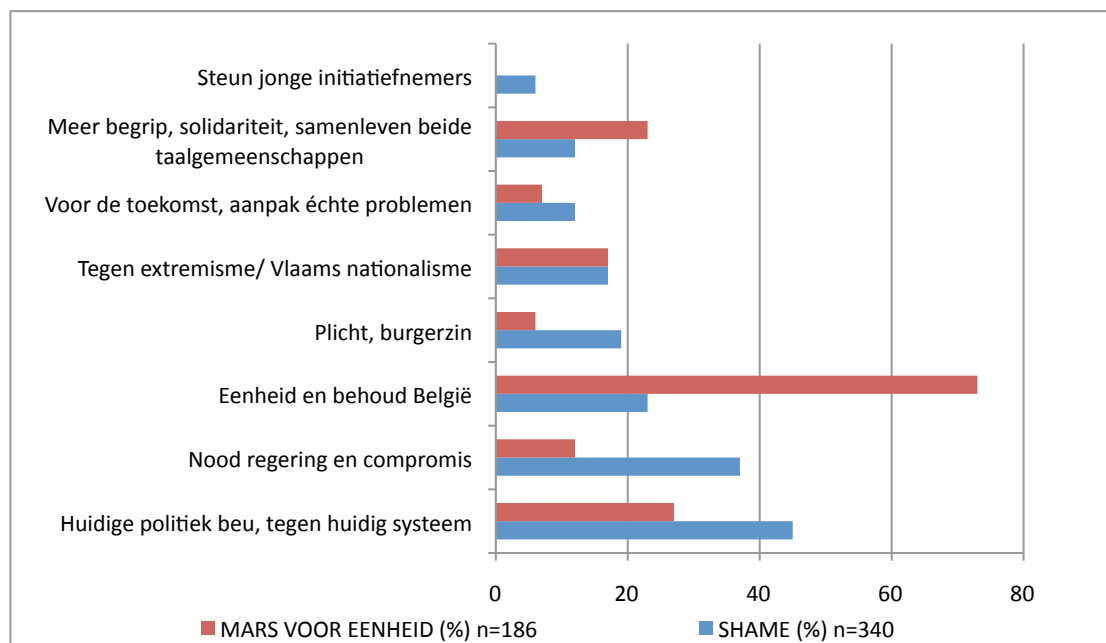
betoging werd de ‘Mars voor Eenheid’ gedoopt omdat de initiatiefnemers toen expliciet het behoud van België voor ogen hadden. Grofweg kunnen we in de veelheid aan antwoorden op beide betogingen acht groepen van motieven onderscheiden.

Laten we beginnen met de motieven van de SHAME-betogers. De vaakst genoemde reden om te betogen is een intense afkeer van de huidige politieke situatie, de manier waarop politici vandaag aan politiek doen, “manifeste le ras-le-bol”, maar ook van hoe het Belgische systeem en de politieke partijen vandaag functioneren: het electorale gewin dat primeert op het algemene belang, het gebrek aan professionalisme en staatsmanschap. Samengevat: 45 procent van de mensen zet zich expliciet af tegen de huidige politieke generatie en hun vermeend “geknoei”.

Zo’n 37 procent van de SHAME-deelnemers geeft aan dat er dringend nood is aan een regering, aan een compromis tussen de verschillende partijen en taalgemeenschappen. Deze mensen schreeuwen om actie en het doorbreken van de stilstand. Dit sluit ook goed aan bij het antwoord van de betogers op de vraag wat er dan gedaan moet worden om de huidige politieke crisis op te lossen. Goed 41 procent zegt dat politici moeten stoppen met de politieke spelletjes, moeten loskomen van het eigenlijk gelijk, meer compromisbereidheid moeten tonen, het algemeen belang moeten nastreven en niet het electoraal gewin.

De “eenheid van België” of het “voorbestaan van ons land” als drijfveer vinden we terug bij zo’n 23 procent van de deelnemers. De tegenhanger van deze drijfveer “tegen het extremisme” of “tegen het Vlaams nationalisme” volgt op de voet met 17 procent. Beide motieven geven eigenlijk een andere zijde van dezelfde medaille: de context waarin de onderhandelingen moeten plaatsvinden is België en België moet behouden blijven. Er kunnen bevoegdheden wisselen van niveaus, de regio’s kunnen versterkt worden, maar het is duidelijk dat de overgrote meerderheid van deze betogers als eindpunt de Belgische federatie voor ogen hebben.

Figuur 5. Redenen voor protestdeelname betogers SHAME (n=349)

Ruim 20 procent van de SHAME-betogers noteert dat deelname simpelweg een morele plicht was als verantwoordelijke burger. Zij willen laten zien dat de politiek hen niet koud laat, dat zij niet onverschillig staan tegenover de politieke impasse. Ook hier leren we dat de deelnemers oprecht bezorgd zijn over de politieke impasse en dat het nodig is daar tegen in te gaan. Betogen is het “enige middel” dat hen nog rest, zeggen ze.

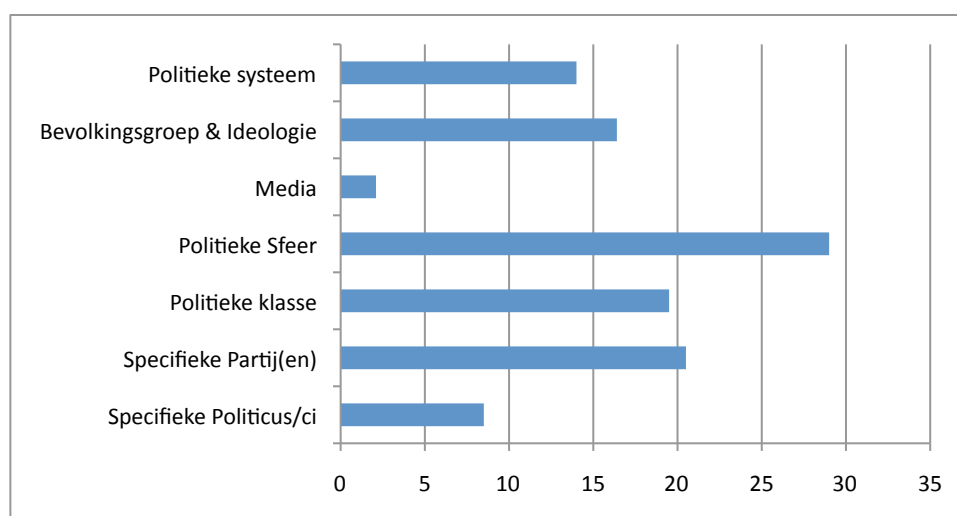
Onder 12 procent van de geschreven motieven vinden we mensen die zich expliciet zorgen maken over de gevolgen van de politieke impasse voor de toekomst en het uitblijven van maatregelen die de “échte problemen” aanpakken en niet de communautaire. Ook goed voor 12 procent is de groep van motieven die verwijzen naar het belang van meer solidariteit tussen de gemeenschappen. Zij zeggen meer begrip en contactmogelijkheden te wensen zodat Vlamingen en Walen elkaar “terug” leren kennen. Tenslotte zijn er heel wat mensen die zijn gekomen om de jonge initiatiefnemers te steunen.

De parallel met de Mars voor Eenheid is op het eerste zicht snel getrokken. Kijken we echter naar de specifieke motieven van de deelnemers, zien we toch aardig wat verschillen. Waar zo’n 23 procent van de SHAME-betogers expliciet ijverde voor het behoud van België, was dat op de Mars voor Eenheid maar liefst 73 procent. Op basis van de individuele motieven, mogen we beide betogingen dus niet zo maar over dezelfde kam scheren. Deelnemers aan de Mars voor Eenheid, veel meer dan de SHAMers, kwamen in de eerste plaats op straat om hun gehechtheid aan het land te tonen en te ijveren voor meer solidariteit en begrip tussen de twee taalgemeenschappen. De SHAME-betoging surft veel sterker op het diepe ongenoegen over de onbekwaamheid van de huidige politieke klasse om tot een compromis te komen. Of nog anders gezegd: terwijl de Mars voor Eenheid een echte Belgicistische mars was, is dat bij de SHAME betoging veel minder het geval.

BLAME: wie is er schuldig?

Naast de vorige open ‘waarom’-vraag, vroegen we SHAME-betogers ook “Wie of wat is er volgens u schuldig aan de huidige politieke crisis?”. Gaven ze specifieke politici de schuld? Specifieke partijen? Achtten ze de algehele politieke klasse en partijen verantwoordelijk? Of enkel de regeringsonderhandelaars? Of namen ze de politieke cultuur van de huidige generatie politici op de korrel? Volgende grafiek toont de antwoorden.

Figuur 6. Oorzaken van de huidige politieke crisis volgens betogers SHAME (n=349)

Bijna één betoger op tien noemt een specifieke politicus als (mede)verantwoordelijk voor de huidige malaise. Slechts drie politici worden specifiek bij naam genoemd. Vooral Bart De Wever is kop van jut, gevolgd door Elio Di Rupo en, toch wel verrassend, Alexander de Croo, wiens beslissing om de stekker uit de regering te trekken hem sterk aangewreven wordt.

Dubbel zoveel mensen schuiven specifieke partijen de zwarte piet toe (21%). Vooral NV-A en CD&V vreten de bonen. Van dezelfde grootorde is het beschuldigen van de gehele politieke klasse en de huidige generatie politici (19%). Meer nog dan specifieke politici of partijen en de huidige generatie politici (de gehele politieke klasse) wordt de “politieke sfeer” of cultuur met de vinger gewezen. Maar liefst één betoger op drie haalt de manier waarop hedendaagse politici politiek bedrijven aan als schuldig aan de huidige politieke malaise. Betogers verwijten politici te sterk in een electoraal stramien te denken, spelletjes te spelen en rekensommetjes te maken, zich bezig te houden met zaken die niet het volk, maar enkel het eigen ‘pluche’ dienen. Kortom, de politici wordt een gebrek aan staatsmanschap aangewreven: een gebrek aan compromisbereidheid, een falen om los te komen van de eigen achterban en het eigen gelijk. Een gebrek aan ervaring ook en het bedrijven van ‘ego’- of ‘imago’-politiek, waarbij de representatie van het politieke zelf voorgaat op het parlementaire presteren. Los van de politieke elite werden ook “bevolkingsgroepen” en “ideologieën” naar voren geschoven (16%). Niet zozeer “Vlamingen” of “Walen”, maar het voltallige kiezerskorps en verschillen tussen Vlamingen en Walen worden aangehaald als redenen. Meer specifiek wordt ook naar Vlaams-nationalisme, egoïsme en individualisme verwezen. Eén betoger op zeven ziet de politieke crisis als een gevolg van het Belgische politieke systeem. Zowel het electoraal systeem als de ingewikkelde staatsstructuur zouden volgens deze betogers fel tot de impasse bijdragen. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat het idee van een federale kieskring door een tiende van de betogers expliciet genoemd wordt.

Wat leren we hier nu uit? In één zin: de betogers schuiven de schuld niet zozeer in de schoenen van deze of gene politicus of bevolkingsgroep, maar zien de impasse als een collectieve verantwoordelijkheid van de huidige generatie politici. Ze zijn het politieke spel dat gespeeld wordt beu.

Over de meerderheid van wat er fout loopt en wie daar verantwoordelijk voor is, zijn Franstaligen en Nederlandstaligen in de betoging het eens. Franstaligen halen meer Bart De Wever en het falen van het staatsysteem aan, Nederlandstaligen de politieke spelletjes en de PS. Opvallend is wel dat vooral Vlamingen het Vlaams-nationalisme en Franstaligen het Waalse immobilisme hekelen, alsof betogers van beide taalgemeenschappen zich niet met de heersende vooroordelen over hun eigen taalgemeenschap willen laten samenvallen. Kortom: de betogers zeggen “niet in onze naam”.

SHAME-betoging: politiek, apolitiek of antipolitiek?

Het is duidelijk dat de SHAME-betogers de aanslepende regeringsvorming met lede ogen aankijken. Ze zijn het communautaire getouwtrek meer dan beu, en keren zich af van wat ze de politieke spelletjes noemen. Maar zijn ze ook de politiek beu? Geloven ze nog in de rol van de politieke partijen? En in de werking van de democratie?

We vergelijken de SHAME-betogers opnieuw met de hele Belgische bevolking maar deze keer ook met een bestand van deelnemers aan tien andere Belgische betogingen in de periode 2006-2007. Zo kunnen we hun opvattingen over politiek niet enkel vergelijken met

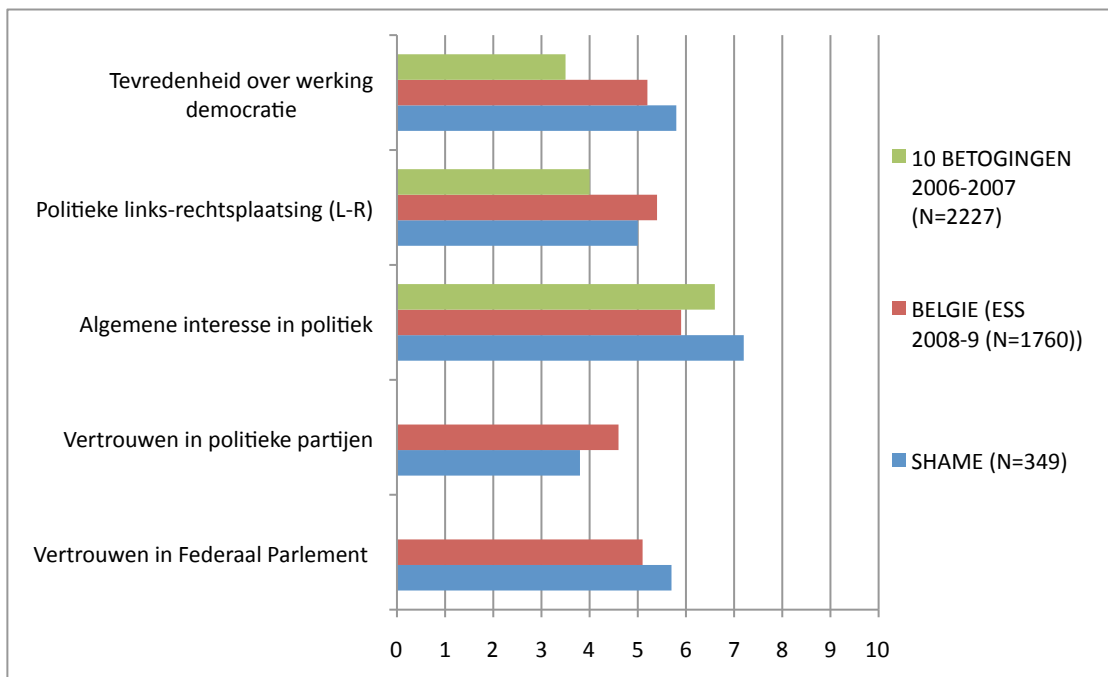
de Belgische bevolking in haar geheel, maar ook met die van de ‘gemiddelde Belgische betoger’. Figuur 7 bevat de resultaten.

SHAME-betogers zijn erg geïnteresseerd in politiek, een stuk meer dan de gemiddelde Belg, en ook meer dan de gemiddelde Belgische betoger uit ons databestand. Op zich geen verrassende vaststelling, gezien de betoging over een politiek thema ging. Interessanter is de democratische voldoening van de SHAME betogers. Waar de tevredenheid over de werking van de democratie bij de gemiddelde Belgische betoger gerust negatief te noemen is, en die van de Belgische bevolking nauwelijks boven een ‘veel noch weinig’ uitkomt, zijn de SHAME-betogers hierover in het algemeen een stuk positiever. Ook het Federale Parlement kan bij hen op meer vertrouwen rekenen dan dat bij de Belgische bevolking het geval is. Daartegenover staat dat SHAME-betogers het vertrouwen in politieke partijen lijken te zijn kwijtgespeeld. En dit zelfs meer dan de gehele Belgische bevolking, die toch ook al niet echt uitblinkt van vertrouwen in de politieke partijen.

Hoge politieke interesse, een bovengemiddeld vertrouwen in het Federale Parlement, en relatieve tevredenheid over de werking van de democratie maken dat de SHAME-betogers zeker geen antipolitieke betogers zijn. Het tegendeel is waar. Wat hen vooral dwarszit is de partijpolitiek, die, zoals gezegd, volgens hen voor een groot deel aan de basis ligt van het failliet van de regeringsonderhandelingen.

Wat met de politieke oriëntatie van de SHAME-betogers? Ze situeren zich wat linkser dan de gemiddelde Belg, die zich in het midden van het links-rechts politieke spectrum situeert. Maar het zijn zeker geen typische linkse betogers. Linkse mensen komen gemiddeld in België heel wat meer op straat dan rechtse. De mobilisatie voor de SHAME-betoging was dus zeker niet links tegen rechts, of van progressief tegenover conservatief, en lijkt dus op het eerste gezicht de - door henzelf gelaakte - partijgrenzen te overstijgen.

Figuur 7. Politieke Attitudes van SHAME-betogers, de gemiddelde Belgische betoger, en de gemiddelde Belg.

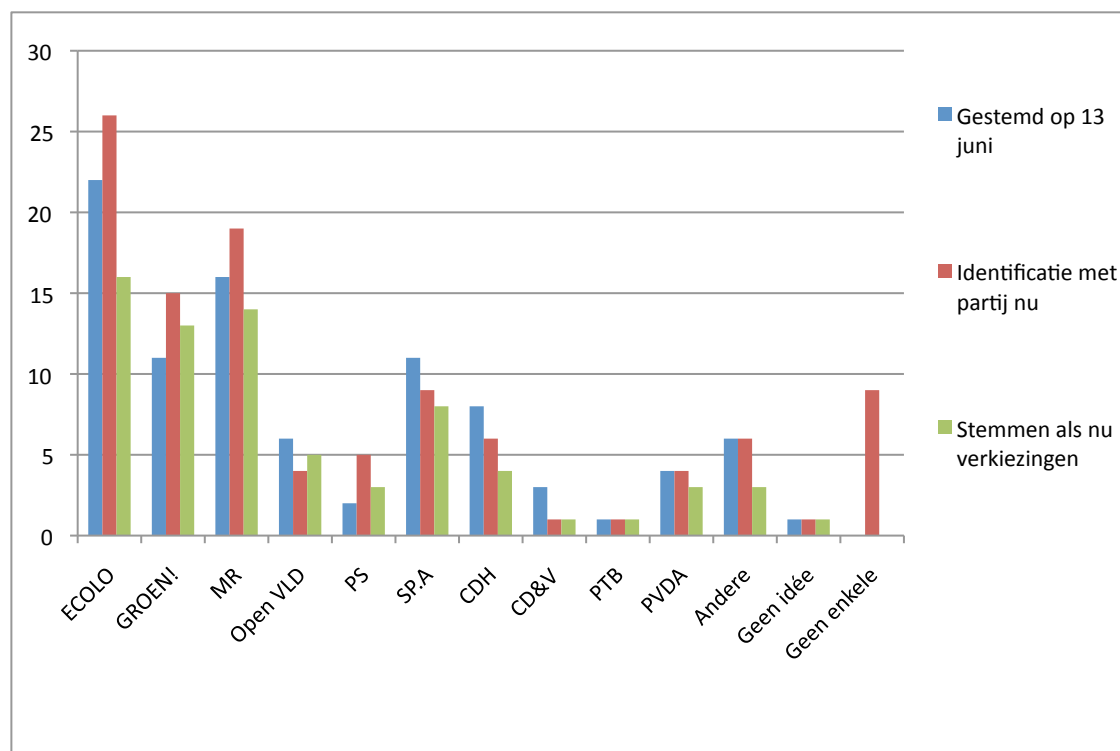

Noot: alle variabelen zijn geschaald van 1 tot 10, en gaan van geen/heel weinig tot volledig/zeer veel. De links-rechtsschaal gaat van “helemaal links” tot “helemaal rechts”.

Op welke partijen hebben de SHAME-betogers op 13 juni 2010 gestemd? Hoe verhouden ze zich nu tot deze partijen? En op welke partijen zouden ze stemmen als er nu verkiezingen zouden zijn?

De SHAME-betogers stemden vooral voor Groen!, Ecolo en MR. Deze partijen zijn ook degene waarmee de SHAME-betogers zich op het moment van de bevraging het meeste lijken te identificeren. Maar dit betekent geen regelrechte vertaling in toekomstig stemgedrag: moesten het nu verkiezingen zijn, zouden de drie partijen elk minder stemmen krijgen van de betogers dan vorig jaar. Een lichte stijging voor PS en Groen! niet te na gesproken verliezen àlle partijen stemmen, Ecolo in absolute aantallen het meest. Geen enkele partij lijkt nu dus echt veel bij het ongenoegen van de SHAME betogers te zullen winnen, en veel van hen zijn nog onbeslist. Heel opvallend is verder dat er bij de ondervraagden geen enkele N-VA kiezer was en dat ook geen enkele ondervraagde zegt in de toekomst voor de N-VA te zullen gaan stemmen. Maar ook CD&V en PS scoren in vergelijking tot hun echte electorale sterkte bijzonder slecht bij de betogers.

Figuur 8. Vorig stemgedrag, partij-identificatie en hypothetisch stemgedrag van de SHAME-betogers (N=349)

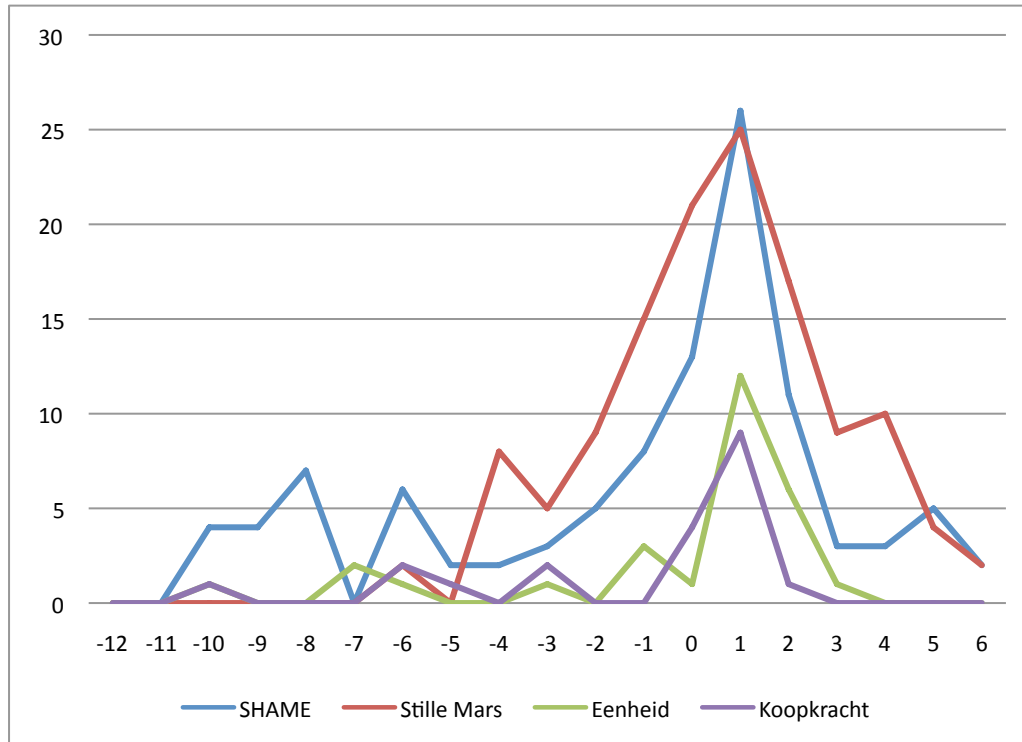

Noot: niet alle betogers hebben een stem uitgebracht in juni vorig jaar, en een heel aantal van hen heeft nog geen keuze vaststaan, mochten het vandaag verkiezingen zijn. Sommige betogers identificeren zich met meer dan  en partij. Hierdoor zijn de totaalpercentages soms lager, en soms hoger dan 100 procent.

De SHAME-betoging en de rol van oude en nieuwe media

Het leek er op dat de media-aandacht voor de SHAME-betoging erg groot was. Dit zou kunnen hebben meegespeeld bij de betogingsmobilisatie. Is er daar bewijs voor?

Figuur 9. Media-aandacht voor 4 betogingen

Bovenstaande grafiek geeft de media-aandacht van drie Vlaamse kranten (De Standaard, De Morgen, Het Laatste Nieuws) voor vier verschillende, recente grote betogingen in België weer: de recente SHAME betoging (23/01/2011), de stille mars voor Joe na de MP3-moord (23/04/2006), de Mars voor Eenheid van België georganiseerd door Marie-Claire Houard (18/11/2007), en een traditionele vakbondsbetoging voor meer koopkracht en solidariteit (15/12/2007). De metingen starten twee weken (of -12 krantendagen) voor de betoging (dag 0), en eindigen een week na de betoging (horizontale as, dag 6). De verticale as geeft het aantal artikels weer over de betoging op die respectievelijke dag. De vier betogingen zijn de vier grootste betogingen in ons databestand, en zijn erg verschillend zowel qua thematiek, als organisatiegraad.

Meestal staan sociale bewegingen en protest in een underdogpositie ten opzichte van de pers. De verhouding tussen pers en middenveld is asymmetrisch. Betogingen zijn enkel nieuwswaardig de dag nadat ze plaatsvonden, en de meeste betogingen overleven de “mediaselectie” zelfs niet. Soms worden pers en beweging echter partners. Protest krijgt dan de mediawind in de zeilen. Dit blijkt uit onze grafiek voor twee betogingen het geval te zijn. Niet enkel de betoging zelf is dan nieuwswaardig, maar ook in aanloopperiode praat de pers over de mars.

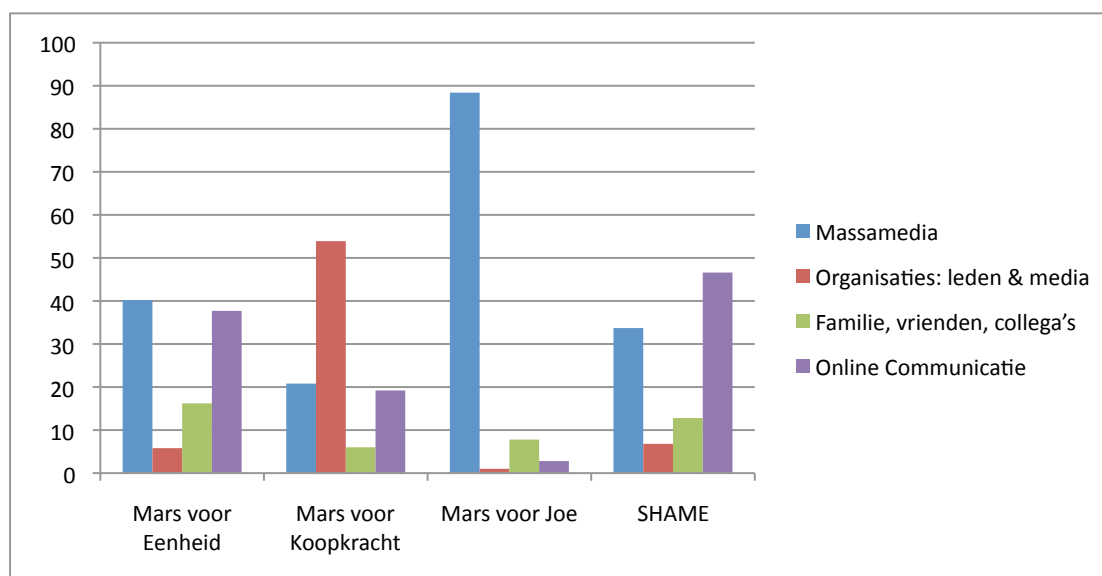
In het geval van de SHAME-betoging stemden de doelen van pers en organisatoren duidelijk overeen: de organisatoren kregen een platform om hun initiatief onder de aandacht te brengen, de pers kreeg met de betoging een nieuwe invalshoek om de aanslepende politieke crisis te verslaan. Eindelijk weg van de Wetstraat. Deze overeenstemming van doelen

maakte van de SHAME-betoging een bescheiden media-hype. Een gelijkaardig niveau en verloop van media-aandacht, maar voor een veel meer emotioneel geladen thema, treffen we alleen aan bij de Stille mars voor Joe (die een nog veel grote opkomst kende). We kunnen gerust stellen dat de media-aandacht voor de SHAME-demonstratie zeer uitzonderlijk was.

Heeft die media-aandacht ook effect gehad op de mobilisatie? Dat is zeker het geval. We vroegen de SHAME-demonstranten en ook de deelnemers aan drie eerdere betogingen via welk kanaal ze vernamen dat de betoging doorging. Informatie is een eerste cruciale drempel: mensen kunnen uiteraard niet deelnemen als ze niet weten dat er iets wordt georganiseerd. Meer dan de helft van de vakbondsbetoging voor de koopkracht gaven als belangrijkste informatiekanal sociale organisaties (of leden) aan. De Stille Mars voor Joe, aan de andere kant, was een event volledig gemaakt door de traditionele media. Bijna negen betogers op tien gaven radio, kranten of tv als belangrijkste informatiebronnen op. De Mars voor Eenheid vond plaats in een periode dat Facebook nog minder ingeburgerd was. Een online-petitie van de Waalse huisvrouw Marie-Claire Houard gaf aanleiding tot het opzetten van de betoging, wat ook blijkt ook uit onze data. Nemen we alle internettoepassingen samen, dan gaven bijna vier op tien betogers toen online-toepassingen op als belangrijkste informatiekanal. Maar ook radio, kranten en televisie scoorden hoog (38%).

Een heel gelijkaardig patroon vinden we terug als we kijken naar de SHAME betoging. 46 procent werd primair online gemobiliseerd, één op drie beschouwt traditionele media als belangrijkste infokanaal. Dat is veel in vergelijking met andere betogingen, ook al zijn er nog straffere gevallen van mediamobilisatie. Het is duidelijk dat de verenigde mobilisatiekracht van oude en nieuwe media een cruciale rol hebben gespeeld in het opzetten en doen slagen van de betoging.

Figuur 10. Belangrijkste informatiekanal voor de betogers van vier betogingen.

FACEBOOKGENERATIE?

Opvallend is dus het belang van nieuwe sociale media bij de SHAME betoging. In geen enkele van de betogingen die we de laatste jaren onderzochten, vonden we zulke groot aandeel van nieuwe media. Het begon allemaal op facebook. Zien we dat ook terug bij onze betogers?

Naast wat de betogers het belangrijkste informatiekanaal vonden, stelden we hen een reeks vragen over hun activiteit op sociale media en facebook in het bijzonder. 63 procent van de respondenten stelde actief te zijn op facebook. Onderzoek van socialbakers.com² leert ons dat “slechts” 38 procent van de totale Belgische populatie facebooklid is. Het aandeel facebookleden in de betoging lag dus een pak hoger dan in de populatie.

We vroegen onze respondenten om ook bij benadering hun aantal facebookvrienden op te geven. Mensen die sterk ingebed zijn in sociale netwerken (offline) zijn immers sociaal actiever en makkelijker recruteerbaar om deel te nemen aan collectieve actie. Het gemiddeld aantal facebookvrienden van de betogers (298) overschrijdt dan ook ruimschoots het gemiddeld aantal vrienden van de gemiddelde facebookgebruiker (150).

Van alle actieve facebookgebruikers die uiteindelijk gingen betogen, nodigde één vierde (26%) minstens één “vriend” uit om mee te komen betogen, en meer dan de helft van de facebookbetogers (55%) werd expliciet via facebook uitgenodigd. De helft van de betogende facebookgebruikers duidde op de eventpagina aan “aanwezig” te zullen zijn, dertig procent van de betogende facebookgebruikers duidde niets aan, en zeventien procent van de facebookgebruikers kende de event pagina niet eens. Definitieve uitspraken over wat het effect is van het “het aanwezig zijn” aanduiden op een eventpagina kunnen we niet maken. Daarvoor zouden we niet de betogers, maar de (deelnemende *en* niet-deelnemende) facebookgebruikers moeten ondervragen. Een muisklik is in ieder geval sneller gedaan dan zelf verschijnen in de straten op het moment van de waarheid. De betoging van 23 januari was hoe dan ook meer dan een test voor de facebookgeneratie. *Facebook gaf de organisatoren van de mars de mogelijkheid een vonk(je) te creëren; traditionele massa media waren de zuurstof die het vuur aanwakkerden.*

² Online bron: <http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/belgium>

Appendix: de figuren in cijfers.

Tabel 1. Gegevens van figuur 1, Leeftijd betogers SHAME (n=349) en Belgische populatie (n=1760)

	SHAME	BELGIË
-25	11%	17%
26-35	37%	15%
36-45	16%	18%
46-55	14%	18%
56-65	14%	14%
65+	8%	18%

Tabel 2. Gegevens van figuur 2, Man-vrouwverdeling betogers SHAME (n=349) en Belgische populatie (n=1760)

	SHAME	BELGIË
Man	59%	49%
Vrouw	41%	51%

Tabel 3. Gegevens van figuur 3, Opleidingsniveau betogers SHAME (n=349) en Belgische populatie (n=1760)

	SHAME	BELGIË
Lager secundair of lager	3%	32%
Hoger secundair	9%	37%
Hoger niet-universitair korte type	18%	17%
Hoger niet-universitair lange type	8%	5%
Universiteit	44%	8%
Post-universitair	17%	1%

Tabel 4. Gegevens van figuur 4, Verhouding Frans- en Nederlandstaligen betogers SHAME (n=349)

	SHAME
Nederlandstalig	36%
Franstalig	64%

Tabel 5. gegevens bij figuur 5, Redenen voor protestdeelname betogers SHAME (n=349)

	SHAME (N=344)	MARS VOOR EENHEID (N=186)
Eenheid en behoud België	22	73
Nood regering en compromis	37	12
Huidige politiek beu, tegen huidig systeem	45	27
Meer begrip, solidariteit, samenleven beide taalgemeenschappen	12	23
Tegen extremisme/ Vlaams nationalisme	17	17
Steun jonge initiatiefnemers	6	/
Voor de toekomst, aanpak échte problemen	12	7
Plicht, burgerzin	19	6

Tabel 6. Gegevens bij figuur 6, Oorzaken van de huidige politieke crisis volgens betogers SHAME (n=349)

	<i>Specifieke Politicus/ci</i>	<i>Specifieke Partij(en)</i>	<i>Algehele politieke klasse</i>	<i>Politieke sfeer</i>	<i>media</i>	<i>Bevolkings Groep en ideologie</i>	<i>Politieke systeem</i>
vermeld	8,5%	20,5%	19,5%	29%	2,1%	16,4%	14%
N	29	70	68	100	7	56	48

Tabel 7. Gegevens bij figuur 7, Politieke Attitudes van SHAME-betogers, de gemiddelde Belgische betogers, en de gemiddelde Belg

	<i>SHAME</i>	<i>BELGIE</i>	<i>10 BETOGINGEN 2006-2007</i>
	(N=349)	(N=1760)	(N=2227)
Algemene interesse in politiek <i>helemaal niet – heel veel</i>	7,2	5,9	6,6
Politieke links-rechtsplaatsing <i>helemaal links – helemaal rechts</i>	5,0	5,4	4,0
Tevredenheid over werking democratie <i>uiterst ontevreden – uiterst tevreden</i>	5,8	5,2	3,5
Vertrouwen in Federaal Parlement <i>helemaal niet – zeer veel</i>	5,7	5,1	/
Vertrouwen in politieke partijen <i>helemaal niet – zeer veel</i>	3,8	4,6	/

Tabel 8. gegevens bij figuur 8, Vorig stemgedrag, partij-identificatie en hypothetisch stemgedrag van de SHAME-betogers (n=349)

	<i>Gestemd op 13 juni</i>	<i>Identificatie met partij nu</i>	<i>Stemmen als nu verkiezingen</i>
CD&V	3	1	1
CDH	8	6	4
GROEN!	11	15	13
ECOLO	22	26	16
SP.A	11	9	8
PS	2	5	3
Open VLD	6	4	5
MR	16	19	14
PVDA	4	4	3
PTB	1	1	1
Andere	6	6	3
Geen idee	1	1	1
Geen enkele	/	9	/

Tabel 9. Gegevens bij figuur 9, Media-aandacht voor 4 betogingen

	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-1	0	1	2	3	4	5	6
	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2								
SHAME	0	0	4	4	7	0	6	2	2	3	5	8	13	26	11	3	3	5	2
Stille Mars	0	0	0	0	0	0	2	0	8	5	9	15	21	25	17	9	10	4	2
Eenheid	0	0	1	0	0	2	1	0	0	1	0	3	1	12	6	1	0	0	0
Koopkracht	0	0	1	0	0	0	2	1	0	2	0	0	4	9	1	0	0	0	0

Tabel 10. Gegevens bij figuur 10, Belangrijkste informatiekanal voor de betogers van vier betogingen.

	Eenheid (N= 154)		Koopkracht (N= 115)		JOE (N=396)		SHAME (N=291)	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Massamedia	62	40,2	26	20,8	350	88,4	98	33,7
Organisaties: leden & media	9	5,8	62	53,9	4	1,0	20	6,8
Familie,vrienden, collega's,studenten	25	16,2	7	6,0	31	7,8	37	12,8
Online Communicatie	62	37,7	22	19,2	11	2,8	136	46,6
Totaal	154	100	115	100	396	100	291	100